

УДК 330.1:330.34:331.101

DOI: <https://doi.org/10.32782/2304-0920/4-89-4>

Мумладзе А. О.

Ломачинська І. А.

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

ЛЮДСЬКИЙ КАПІТАЛ ЯК СКЛАДОВА ІННОВАЦІЙНО-ОРІЄНТОВАНОЇ ЕКОНОМІКИ

У статті досліджено людський капітал як персоніфікований та інтегрований ресурс соціально-економічного розвитку країни, який впливає на рівень і якість життя у суспільстві, можливості галузевого та міжгалузевого розвитку економіки, враховуючи сучасні глобальні тренди та національний потенціал. Визначено що людський капітал формується в результаті інвестицій та накопичення певного запасу здоров'я, знань, навичок, здібностей, мотивацій, які доцільно використовуються в певній сфері суспільного відтворення, сприяють зростанню продуктивності праці та ефективності виробництва. В інноваційно-орієнтованій економіці важливим є створення відповідних умов формування та відтворення людського капіталу з метою трансформації базових людських ресурсів щодо формування стимулів до продуктивної праці, зростання добробуту населення, збалансування соціальних витрат, забезпечення стійкого зростання національної економіки й ін. Це потребує відповідного державного регулювання та інвестування саме у ті форми людського капіталу, що відповідають сучасним умовам суспільного розвитку, зокрема, глобалізації, Індустрії 4.0, цифровізації, соціалізації.

Ключові слова: людський капітал, форми та види людського капіталу, відтворення людського капіталу, інноваційно-орієнтована економіка, інвестування у людський капітал.

Постановка проблеми. Домінуючим трендом нової економічної реальності є підвищення ефективності використання накопиченого досвіду, адаптація методів дослідження, системне використання професійних компетенцій представників суспільства. Без формування цілеспрямованих стимулів до продуктивної праці у симбіозі із персоніфікованою компетентністю, координацією та діловою активністю не можливо забезпечувати системний розвиток національної економіки та її галузей. Зазначені аспекти вимагають спектрального дослідження сутності та адаптаційних властивостей людського капіталу з огляду на побудову ефективної інноваційно-орієнтованої економіки.

Важливо, що зростання добробуту населення, реалізація можливостей стійкого зростання національної економіки, збалансованість суспільних витрат, інноваційна орієнтація соціальних та фінансово-економічних процесів можливо завдяки розвитку людського капіталу за підтримкою держави через системне інвестування у відповідні галузі. У сучасних умовах базовим кроком щодо розвитку людського капіталу з боку держави є формування адаптивної системи регулювання, яка повинна містити ефективний інструментарій підтримки та використання інтелектуального потенціалу, враховуючи потреби суспільства та факторне середовище.

Зазначимо, що вплив суспільства на продуктивність праці, що є умовою розвитку національної економіки, залежить від розвитку цивілізації та ефективності перетворень інноваційного спрямування. Саме соціально-економічна ефективність формування людського капіталу, людський інтелект, зді-

бності до розвитку та інші супутні фактори функціонування суспільства представлені рушійною силою стійкого зростання національної економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми сутності та змісту людського капіталу представлені в роботах економістів-класиків та сучасних науковців, а саме: Ф. Кене, А. Сміта, Д. Рікардо, В. Петті, Е. Бем-Баверка, Д. Кейнса, А. Маршалла, Т. Шульца, Г. Беккера, А. Маршала, Й. Шумпетера, В. Борщ, Е. Кузнецова, В. Науменко, С. Могреський, О. Амоши, В. Антонюка, С. Климко, О. Бородіної, В. Пригоди та ін. Вони в достатній мірі розкривають сутність людського капіталу та його еволюції.

Людський капітал – це персоніфікований та інтегрований ресурс соціально-економічного розвитку країни, який впливає на рівень і якість життя у суспільстві, можливості галузевого та міжгалузевого розвитку економіки, враховуючи сучасні глобальні тренди та національний потенціал. Разом із цим, враховуючи сучасні тенденції економічного розвитку, пов'язані, зокрема, із технологічними змінами, цифровізацією, інтелектуалізацією, питання людського капіталу як складової інноваційно-орієнтованої економіки є актуальним і потребує подальшого дослідження.

Формування цілей статті. Метою статті є обґрунтування людського капіталу як складової інноваційно-орієнтованої економіки та закономірностей його формування у сучасних умовах.

Викладення основного матеріалу дослідження. Розвиток людського капіталу пов'язаний із становленням інформаційного суспільства, яке характеризується динамічним

застосуванням знань в якості активу, виділяючи професіоналізм як основний критерій сучасних соціально-економічних відносин.

Аналіз міжнародних тенденцій підтверджує, що на стійкий розвиток людського капіталу у інноваційно-орієнтовній економіці впливають:

- процеси оптимізації системи освітньо-професійної підготовки з метою отримання сучасних загальних та фахових компетентностей як певним індивідом, так й групами осіб;

- інституційна підтримка розвитку людського капіталу з урахуванням стратегічної державної політики інноваційного спрямування;

- реформування медичної сфери з огляду на глобальні та локальні виклики (хронічні хвороби, епідемії);

- рівень доходів у індивіда та суспільства;
- зелене фінансування та екологічні проекти національної економіки;

- проблеми трудової міграції;
- соціальні аспекти демографічного стану в державі;

- трансформація соціально-економічної інфраструктури.

Сьогодні людський капітал пов'язаний із системними базами даних, з інформаційними каналами, знаннями та досвідом, організаційними можливостями, якістю роботи, потенціалом та іншими можливостями, які забезпечують інформатизацію та інтелектуалізацію суспільства у сучасних умовах діджиталізації. Певні глобалізаційні процеси та інтеграційні аспекти інноваційного розвитку національної економіки підкреслюють, що векторне спрямування процесів зростання залежить від стану та якості людського капіталу.

Науково-обґрунтована актуальність проблеми регулювання розвитком людського капіталу віддзеркалюється в певних аспектах, а саме:

- діджиталізації соціально-економічних та фінансових процесів у інноваційно-орієнтовній економіці;

- зростання глобального попиту на мобільність, професійність людських трудових ресурсів в межах інноваційно-орієнтовної економіки;

- посилення міграційних процесів, що пов'язано із політичними, соціальними факторами;

- низький рівень адаптованості системи освіти, яка відповідає сучасних потребам інноваційного розвитку;

- системне регулювання формуванням людського капіталу в умовах нової економічної реальності.

Трансформація базових ресурсів людського капіталу у результативний формат відбувається за допомогою державного та приватного інвестування. Складовими людського капіталу, які можна отримати в результаті

перетворення, є кваліфікація, знання, добробут з дотриманням певного рівня та тривалості життя, що є лежить в основі зростання інноваційно-орієнтовної національної економіки. При цьому ефективним є використання певного методу, а саме: ресурсного, циклічного та інвестиційного.

Враховуючи сучасні тенденції та спрямованість на інноваційно-орієнтовну економіку, виділяють певні особливості та риси людського капіталу, а саме:

- наявність значних витрат на формування людського капіталу відповідного рівня;

- здібності та навички, які накопичуються певний період часу та підвищують людський капітал;

- цінність суспільства, яка є фактором соціально-економічного зростання національної економіки;

- моральний знос у зв'язку із знеціненням певних напрямків у суспільстві;

- індивідуальність та особистість є невід'ємною власністю певної особи або групи осіб;

- здійснення моніторингу та контролінгу за отриманням доходів від використання людського капіталу;

- наявність інтегрованих ресурсів в межах людського капіталу, що уможливорює розвиток супутніх галузей.

На думку деяких науковців, людський капітал – це сформований в результаті інвестицій та накопичений людиною певний запас здоров'я, знань, навичок, здібностей, мотивацій, які доцільно використовуються в певній сфері суспільного відтворення, сприяють зростанню продуктивності праці та ефективності виробництва і тим самим впливають на зростання заробітків (доходів) конкретної людини [1].

Аналіз досліджень змісту та сутності людського капіталу в умовах трансформації соціально-економічних відносин та технологічних трансформацій підтверджує, що зміни відбуваються в людському капіталі, а саме в процесі виокремлення видів та форм. Зауважимо, що людський капітал виокремлюється у певні форми, які характеризуються за критеріальними ознаками, і уможливорює виділення наступних видів людського капіталу:

- інтелектуальний капітал, який містить складові у вигляді знань, досвіду, компетенцій в межах певної галузі;

- ресурсний капітал, який втілений у відповідних матеріальних формах та надає можливість впроваджувати сегменти інтелектуального капіталу;

- інституційний капітал, який у вигляді функціонуючих урядових інституцій та громадських об'єднань забезпечує регулювання взаємозв'язків інтелектуального та ресурсного капіталу.

Форми людського капіталу, які відповідають сучасним тенденціям інноваційно-орієнтовної економіки, представлено на рис. 1.

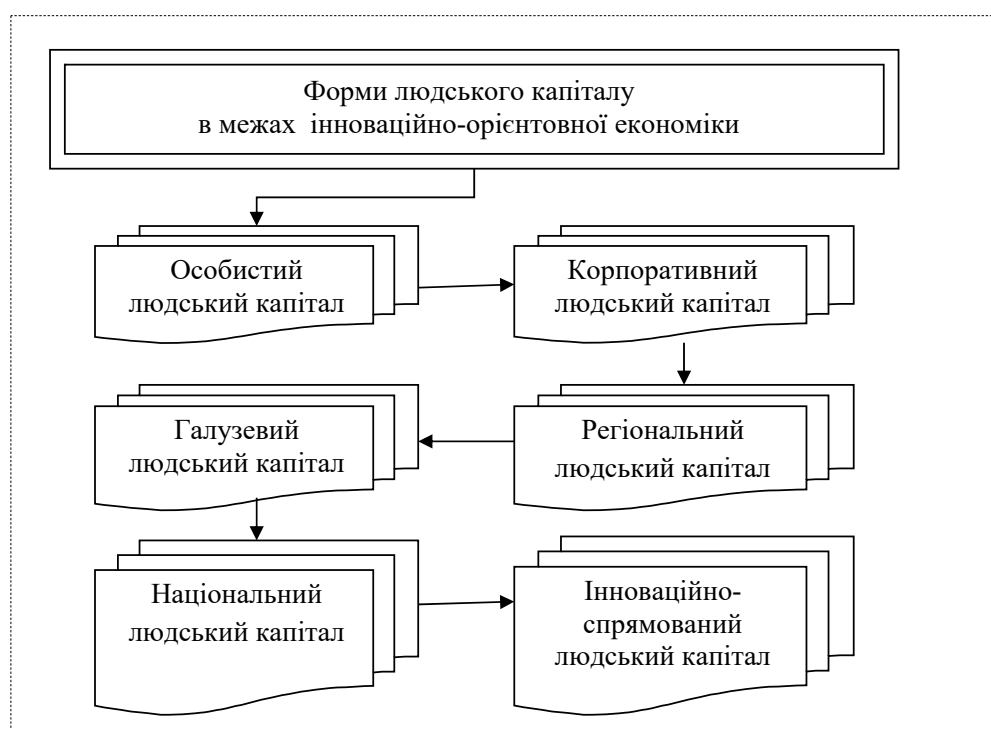

Рис. 1. Форми людського капіталу, які відповідають сучасним тенденціям інноваційно-орієнтовної економіки

Джерело: розроблено автором

Отже, особистий капітал лежить в основі формування всіх інших видів капіталу, тобто він є первинною формацією людського капіталу, від якого залежить їх якість та можливість розвитку, враховуючи інноваційну спрямованість національної економіки.

Крім того, перелік складових людського капіталу формується в залежності від підходу до трактування дефініції «людський капітал» та її сегментів, враховуючи альтернативність теорій та методик.

У свою чергу, методична підтримка визначення рівня інтелектуальних ресурсів та людського капіталу спирається на наступних аспектах: рівень освіти, наявні знання, компетенції, навички, досвід, кваліфікація, вміння розв'язання складних завдань. Вони є лише джерелом для використання інтелектуальних можливостей трудових ресурсів, які далеко не завжди ефективно використовуються для досягнення мети розвитку відповідного сегменту промисловості країни [2]. Підкреслимо, що освітній, інтелектуальний, культурно-психологічний потенціал, а також здоров'я нації визначаються як композиційні аспекти розвитку людського капіталу, враховуючи інноваційну складову національної економіки. Складові людського капіталу у відповідності до певних форм представлено на рис. 2.

Кожному виду людського капіталу відповідає певний склад сегментів, які характеризують його властивості та можливості зростання. При цьому спостерігається тісний взаємозв'язок як між видами людського

капіталу та їх сегментними складовими. Треба зазначити, що стан складових першого рівня (капіталу індивіда) поступово впливає на якість людського капіталу суспільства (добробут населення, тривалість життя, освіта нації, духовність, мобільність, морально-етичні норми). Доповнення сегментних складових людського капіталу відбувається в процесі структурно-функціональних перетворень національної економіки, трансформації потреб суспільства та зовнішнього впливу.

Державне та приватне інвестування у людський капітал забезпечує стійке зростання національної економіки, що підтверджує постулат, що джерелом розвитку мезо- та макроекономічного середовища є саме інновації у знання, у професійну підготовку, у відповідний нематеріальний ресурс. Даний аспект суттєво відрізняє державну політику розвиненої країни від країни, яка розвивається тільки за рахунок матеріальних ресурсів, у тому числі сировини.

На думку деяких науковців, процес відтворення людського капіталу розкривається в поетапному переході від однієї фази до іншої, а саме:

- фази формування, де безпосередньо відбувається накопичення певних знань, які в подальшому особа використовує у виробничому процесі;

- фази розподілу, коли особа починає використовувати накопичені знання в певних сферах та секторах економіки;

- фази обміну, де відбувається обмін певної інтелектуальної бази будь-якого госпо-

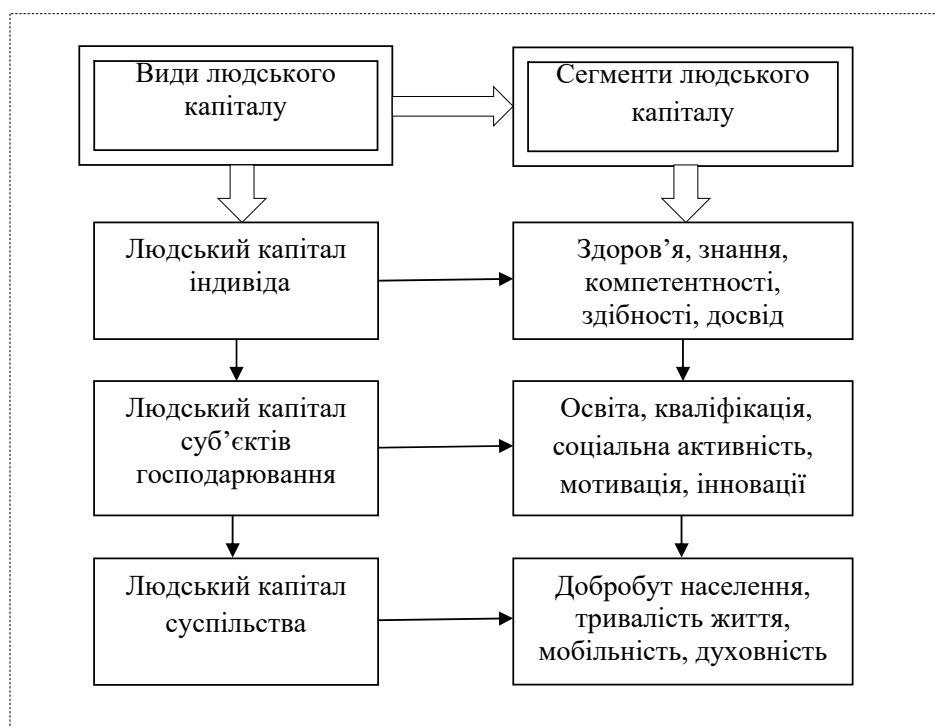

Рис. 2. Складові людського капіталу у відповідності до певних видів
 Джерело: розроблено автором

даруючого суб'єкта на винагороду за свою діяльність;

– фази споживання, де спочатку відбувається виробниче використання людського капіталу, а далі формується база для його подальшого удосконалення [3; 4].

Інноваційна модель розвитку національної економіки характеризується потужністю людського капіталу, можливістю суспільства отримувати нові знання та впроваджувати їх з метою покращення основних соціальних, фінансово-економічних, екологічних індикаторів та чинників, рівень демонструє прагнення країни досягти показників розвинених держав і стати їх повноцінним партнером.

Структурно-функціональні перетворення, які відбуваються у всіх сферах національної економіки вимагають змін щодо процесу виробничого відтворення та потреб суспільства й окремих індивідуумів, що знаходить своє відображення при реалізації інтелектуального потенціалу, враховуючи можливості та пріоритети національної системи науки та освіти, охорони здоров'я, розвитку молоді.

Крім цього, вважається, що інноваційна модель розвитку безпосередньо ґрунтується на отриманні нових наукових результатів та їх технологічному впровадженні у виробництво, забезпечуючи приріст ВВП за рахунок виробництва і реалізації наукоємної продукції (послуг). Саме така модель характеризується наявністю державної політики і нормативно-правового регулятора, спрямованого на стимулювання інноваційних процесів; переважанням переходом до шостого технологічного укладу; безумовними пріо-

ритетами інституційної підтримки науки та освіти [3].

Процес інвестування у людський капітал характеризується наявністю певних форм, які визначають спрямованість підтримуючих ресурсів, а саме:

- системні витрати на освіту всіх рівнів, у тому числі формальну і неформальну, загальну і спеціальну;
- итрати, які пов'язані із підтримкою науки та розвитком наукових процесів в країні;
- перманентні витрати на охорону здоров'я населення, у тому числі надання медичних послуг, профілактичні заходи, боротьба зі складними захворюваннями та епідеміями;
- епізодичні витрати на забезпечення мобільності та руху трудових ресурсів, враховуючи проблему сезонної та територіальної міграції.

Крім того, в процесі дослідження людського капіталу можливо виділити витрати, які необхідні, перш за все, для фізичного формування і розвитку людини, а саме: нормальне харчування, побутові умови, можливості до всебічного освітнього та культурного розвитку. До іншої групи можна віднести витрати, які пов'язані із отриманням освіти, у тому числі загальної, спеціальної, вищої та подальшого професійного зростання.

Якщо проаналізувати сучасні тенденції, то інвестування в освіту всіх рівнів, підтримка талановитої молоді є найважливішим процесом в системі розвитку людського капіталу, в результаті чого можна спостерігати його якості та обсягу, враховуючи певні індикатори оцінки.

Дослідження підтверджують, що державна підтримка та розвиток закладів вищої освіти в країні, моніторинг якості підготовки за відповідними спеціальностями забезпечує процес системного отримання національною економікою висококваліфікованих фахівців, які володіють певними компетентностями, практичним досвідом та потенціалом зростання, що є необхідною передумовою інноваційно-орієнтованої економіки.

Глобалізаційні та інтеграційні процеси вимагають використання в системі освіти синтезу науки і виробництва, нових технологій та методик, а саме: інтерактивних та особистісно-орієнтованих технологій та дуальної освіти, академічної мобільності,

Підкреслимо той факт, що доступ до якісної освіти, високого рівня знань, можливості набуття відповідних навичок, компетентностей повинно забезпечуватись за допомогою інструментів державного регулювання, враховуючи сучасні тенденції та потреби суспільства.

Серед важливих компонентів інвестування в людський капітал виділяють витрати на навчання на виробництві, які необхідні для підготовки технічних спеціальностей, включаючи самостійне навчання індивідуумів з метою системного підвищення кваліфікації.

Інвестиційні процеси, які пов'язані із фінансуванням середньої та вищої освіти в межах розвитку людського капіталу країни можливо розглядати із формального та неформального боку. У свою чергу, формальні інвестиції представляють собою отримання середньої, спеціальної та вищої освіти, у тому числі навчання на першому, другому та третьому рівнях вищої освіти, галузеві курси професійного зростання. З іншого боку, неформальні інвестиції реалізуються у вигляді самоосвіти, відвідування тренінгів, вебінарів, що достатньо актуально в умовах структурно-функціональних перетворень та глобальних викликів.

Інвестиції в людський капітал – це будь-які дії, які підвищують кваліфікацію й здібності і, цим самим, продуктивність праці працівників. Витрати, які сприяють підвищенню продуктивності, можна розглядати як інвестиції, бо питомі витрати здійснюються з тим розрахунком, що такі витрати будуть багаторазово компенсовані зростаючим потоком доходів у майбутньому [5].

Зазначимо, що інвестиції в людський капітал мають ряд персоніфікованих особливостей, які виокремлюють їх із загального інвестиційного процесу на мікро-, мезо- та макrorівні. При цьому системність отримання, швидкість та розмір дивідендів від такого інвестування залежить від віку особи, її здібностей до навчання та використання отриманих знань, навичок та компетентностей. Але при цьому перманентне накопичення та примноження людського капіталу частково залежить від індикаторів фізичного

та морального зносу. Крім того, як показує моніторинг досліджень, види інвестицій та їх розмір в людський капітал залежать від впливу певних факторів: історичних, соціокультурних, національних [4; 6].

Важливо, що виокремлюються державні та недержавні інвестиції в людський капітал, враховуючи пріоритети інноваційного розвитку національної економіки, досвід розвинених країн та трансформаційні процеси. Особливо зауважити, що інвестування в людський капітал безпосередньо вигідно як для окремого індивіда, так і для суспільства в цілому, тому що дотримання збалансованості між якісною освітою та розвитком провідних галузей є обов'язковою умовою стійкого економічного зростання через підвищення технологічності процесів, зменшення витратності та екологізації виробництва.

На думку Ю. Корчагіна [7], який визначає широке поняття людського капіталу, це інвестиції у формування і розвиток громадянського суспільства і в економічну свободу, які сприяють підвищенню креативності та законослужняності громадян, формуванню оптимістичної і конструктивної, і одночасно раціональної ідеології, формуванню державних інститутів, що стимулюють зростання якості життя, сприяють формуванню здорового способу життя і, зрештою, ведуть до зростання ефективності праці та економіки; інституційне обслуговування, які спрямовані на створення комфортних умов обслуговування державними інститутами громадян, включаючи лікарів, викладачів, науковців, інженерів, що сприяє підвищенню якості їх життя та праці.

Модернізація суспільства і, як наслідок, зростання національної економіки стає досяжним та можливим за умов отримання освіти більшістю населення, опанування загальних та спеціальних професійних компетентностей.

Для ефективності регулювання держава повинна використовувати певні інструменти, які характеризуються стимулюючим та стримуючим характером, при цьому дотримуючись принципів обов'язковості при отриманні освіти в обсязі середньої школи, а також підтримки обдарованої та талановитої молоді в їх прагненні до середньої професійної та вищої освіти.

Але зауважимо, що державні інституції використовують механізми регулювання фінансування та інвестування людського капіталу, впроваджуючи певні ринкові важелі, які у симбіозі із управлінськими інструментами ефективно впливають на розвиток інноваційно-орієнтованої економіки. Серед джерел інвестування необхідно виділити приватний сектор, який охоче підтримує новаторські шляхи у науці та освіті через галузеві програми заохочення, стипендії, гранти тощо.

Важливо, що до джерел інвестицій у розвиток людського капіталу у сучасних умовах

необхідно віднести наступне: кошти населення, які спрямовуються у сферу освіти, здоров'я та культурного розвитку; кошти суб'єктів господарювання, які спрямовуються на підготовку та перепідготовку кадрів, соціальний розвиток персоналу; бюджетні кошти у вигляді витрат держави на фінансування освіти, охорони здоров'я, культурного розвитку, інформаційного забезпечення [1]. Аналіз досліджень показує, що структура вкладень у людський капітал охоплює такі види інвестицій, а саме: витрати на освіту (вартість загальної і спеціальної освіти, формальна і неформальна освіта, витрати на навчання за місцем роботи); витрати на охорону здоров'я (фізичне і психічне здоров'я людини); пошук інформації, міграція, мобільність; мотивація; НДДКР, інформатизація, інтелектуальні новації; екологія і здоровий спосіб життя; культура і дозвілля [5; 8; 9].

Наявність у приватних інвесторів або у населення інформації щодо перспективних напрямків інвестування у людський капітал супроводжується системним отриманням прибутку, що і підтримує їх зацікавленість певний період часу.

Висновки. Сучасний етап суспільного розвитку посилює роль людського капіталу як складової інноваційно-орієнтованої та соціально-відповідальної економіки, що обумовлює необхідність підвищення ефективності

використання накопиченого досвіду, адаптації методів дослідження розвитку людського капіталу, системного використання професійних компетенцій представників суспільства. Без формування цілеспрямованих стимулів до продуктивної праці у симбіозі із персоніфікованою компетентністю, координацією та діловою активністю не можливо забезпечити системний розвиток національної економіки та її галузей. Це можна пояснити тим, що базовими тенденціями на сучасному етапі є діджиталізація соціально-економічних та фінансових процесів у інноваційно-орієнтованій економіці; зростання глобального попиту на мобільність, професійність людських трудових ресурсів в межах інноваційно-орієнтованої економіки; посилення міграційних процесів, що пов'язано із політичними, соціальними, технологічними факторами; низький рівень адаптованості системи освіти, яка відповідає сучасним потребам інноваційного розвитку; системне регулювання формування людського капіталу в умовах нової економічної реальності. В результаті відбувається перегляд концепції формування та розвитку людського капіталу, а також його інвестиційного забезпечення та державного регулювання щодо сталого зростання продуктивності праці та відтворення людського капіталу у відповідності до сучасних вимог.

Список використаних джерел:

1. Мельничук Д.П. Людський капітал: пріоритети модернізації суспільства у контексті поліпшення якості життя населення : монографія. Житомир : Полісся, 2015. 564 с.
2. Тютюнникова С.В. Людський капітал – актуальний ресурс соціально-економічного розвитку. *Проблеми економіки*. 2017. № 1. С. 308–314.
3. Кундеева Г.О., Решетник Н.І., Хусайнов Р.В. Людський капітал в контексті інноваційного розвитку економіки України. *Інвестиції: теорія і практика*. 2013. № 24. С. 38–40.
4. Lomachynska I., Podgorna I. Innovation potential: impact on the national economy's competitiveness of the EU developed countries. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2018. № 4(1). P. 262–270. DOI: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2018-4-1-262-270>.
5. Ковальчук В.А., Шахно А.Ю. Інвестування в людський капітал як фактор інноваційного розвитку економіки України. *Соціально-економічні проблеми і держава*. 2016. Вип. 2(15). С. 33–40.
6. Аджадж Л.І., Ломачинська І.А. Інноваційна діяльність ТНК та її роль у розвитку світової економіки. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія міжнародні економічні відносини і світове господарство*. 2016. вип. 7, частина 2. С. 74–78.
7. Корчагин Ю.А. Человеческий капитал как фактор роста и развития или стагнации, рецессии и деградации : монография. Воронеж : ЦИРЭ, 2016. 75 с.
8. Ларіна Я., Брацлавська О. Розвиток людського капіталу в умовах глобалізації : монографія. Київ : ВЦ «Академія», 2012. 248 с.
9. Shultz T. Investment in Human Capital. N.Y., London, 1971. P. 26–28.
10. Кузнецов Е.А., Ломачинська І.А. Інноваційна динаміка трансформації технологічної структури економіки. *Соціально-економічний розвиток регіонів в контексті міжнародної інтеграції*. 2018. № 30 (19), Том 2, частина 2. С. 15–22.
11. Кузнецов Е.А., Ломачинська І.А. Управлінські проблеми технологічного розвитку інноваційної економіки. *Актуальні проблеми економіки і менеджменту: теорія, інновації та сучасна практика* : монографія, книга восьма; за ред. д.е.н., проф. Кузнецова Е.А. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2020. С. 330–349.

References:

1. Melnychuk, D.P. (2015). *Liudskyy kapital: priorytety modernizatsii suspilstva u konteksti polipshennia yakosti zhyttia naselennia* [Human capital: priorities of modernization of society in the context of improving the quality of life of the population], Zhytomyr : Polissia. (in Ukrainian)
2. Tiutiunnykova, S.V. (2017). *Liudskyy kapital – aktualnyi resurs sotsialno-ekonomichnoho rozvytku* [Human Capital as an Actual Resource of Social and Economic Development]. *Problemy ekonomiky*, no. 1, pp. 308–314. (in Ukrainian)
3. Kundieieva, G., Reshetnik, N. and Khusainov, R. (2013). *Lyudskyy kapital v konteksti innovatsiynoho rozvytku ekonomiky Ukrayiny* [Human capital in the context of innovative development of ukrainian economy]. *Investytsiyyi: praktyka ta dosvid*, vol. 24, pp. 38–40. (in Ukrainian)

4. Lomachynska, I., Podgorna, I. (2018). Innovation potential: impact on the national economy's competitiveness of the EU developed countries. *Baltic Journal of Economic Studies*, no. 4(1), pp. 262–270. DOI: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2018-4-1-262-270>
5. Kovalchuk, V.A., Shakhno, A.Yu. (2016). Investuvannia v liudskyi kapital yak faktor innovatsiinoho rozvytku ekonomiky Ukrainy [Investing in human capital as a factor of innovation development of the Ukrainian economy]. *Socio-economic problems and the state*. Issue 2(15), pp. 33–40. (in Ukrainian)
6. Adzhadzh, L.I., Lomachynska, I.A. (2016). Innovatsiyna diyalnist TNK ta yiyi rol u rozvytku svitovoyi ekonomiky [Innovative activity of TNCs and its role in the development of the world economy]. *Scientific Bulletin of Uzhhorod National University. Series: international economic relations and the world economy*. Issue 7, part 2, pp. 74–78. (in Ukrainian)
7. Korchahyn Yu.A. (2016). *Chelovecheskiy kapital kak faktor rosta y razvytyya yly stahnatsyy, retsessyy y dehradatsyy* [Human capital as a factor in growth and development or stagnation, recession and degradation]. Voronezh: TSYRE. (in Russian)
8. Larina, Ja., Braclavsjka, O. (2012). *Rozvytok ljudsjkogho kapitalu v umovakh globalizaciji* [Development of human capital in the conditions of globalization]. Kyiv: Akademija. (in Ukrainian)
9. Shultz T. (1971). *Investment in Human Capital*. N.Y., London. P. 26–28.
10. Kuznietsov, E.A., Lomachyns'ka, I.A. (2018). Innovatsiyna dynamika transformatsiyi tekhnolohichnoyi struktury ekonomiky [Innovative dynamics of transformation of the technological structure of the economy]. *Socio-economic development of regions in the context of international integration*, no. 30 (19), vol. 2, part 2, pp. 15–22. (in Ukrainian)
11. Kuznietsov, E.A., Lomachyns'ka, I.A. (2020). Management problems of technological development of innovative economy. Current problems of economics and management: theory, innovation and modern practice. Kherson: OLDI-PLUS. (in Ukrainian)

Мумладзе А.А.

Ломачинская И.А.

Одесский национальный университет имени И. И. Мечникова

ЧЕЛОВЕЧЕСКИЙ КАПИТАЛ КАК СОСТАВЛЯЮЩАЯ ИННОВАЦИОННО-ОРИЕНТИРОВАННОЙ ЭКОНОМИКИ

Резюме

В статье исследован человеческий капитал как персонифицированный и интегрированный ресурс социально-экономического развития страны, влияющий на уровень и качество жизни в обществе, возможности отраслевого и межотраслевого развития экономики, учитывая современные глобальные тренды и национальный потенциал. Определено, что человеческий капитал формируется в результате инвестиций и накопления определенного запаса здоровья, знаний, навыков, способностей, мотиваций, которые целесообразно используются в определенной сфере общественного воспроизводства, способствуют росту производительности труда и эффективности производства. В инновационно-ориентированной экономике важно создание соответствующих условий формирования и воспроизводства человеческого капитала с целью трансформации базовых человеческих ресурсов для формирования стимулов к производительному труду, роста благосостояния населения, сбалансирования социальных расходов, обеспечения устойчивого роста национальной экономики и т.д. Это требует соответствующего государственного регулирования и инвестирования именно в те формы человеческого капитала, которые отвечают современным условиям общественного развития, в частности, глобализации, Индустрии 4.0, цифровизации, социализации.

Ключевые слова: человеческий капитал, формы и виды человеческого капитала, воспроизводство человеческого капитала, инновационно-ориентированная экономика, инвестирование в человеческий капитал.

Mumladze Anzor

Lomachynska Iryna

Odesa I. I. Mechnikov National University

HUMAN CAPITAL AS A COMPONENT OF AN INNOVATION-ORIENTED ECONOMY

Summary

The article explores human capital as an embodied and integrated resource of socio-economic development of the country, influencing the level and quality of life in society, the possibilities of sectoral and intersectoral development of the economy, given current global trends and national potential. It is determined that human capital is formed as a result of investment and accumulation of a certain reserve of health, knowledge, skills, abilities, motivations, which are appropriately used in a particular area of social reproduction, contribute to the growth of labor productivity and manufacturing efficiency. In the innovation-oriented economy it is important to create appropriate conditions for the formation and reproduction of human capital in order to transform basic human resources in relation to the formation of incentives for productive work, the growth of the welfare of the population, balancing social costs, ensuring sustainable growth of the national economy, etc. The modern stage of social development strengthens the role of the human capital as a component of innovation-oriented and sustainable economy, which determines the need to increase the efficiency of use of accumulated experience, adaptation of methods of

research of the human capital development, as well as systematic use of professional competencies of society representatives. As a result, the concept of formation and development of the human capital, as well as its investment support and state regulation regarding sustainable growth of the labor productivity and reproduction of the human capital in accordance with modern requirements, in particular, globalization, Industry 4.0, digitalization, socialization is reconsidered. The modern structure of investments in human capital includes the following types of investments: the cost of education (the cost of general and special education, formal and informal education, the cost of training in the workplace), the cost of health care (physical and mental health), information search, migration, mobility, motivation, R&D, informatization, intellectual innovation, ecology and healthy lifestyles, culture and recreation. In this case, the availability of information to private investors or the population about promising areas of investment in the human capital is accompanied by a systematic receipt of profit, which maintains their interest for a certain period of time.

Keywords: human capital, forms and types of human capital, human capital reproduction, innovation-oriented economy, human capital investment.